

Bogusława Bek-Gaik

Joanna Krasodomska

Informacje niefinansowe jako obszar współczesnej sprawozdawczości przedsiębiorstw – definicja, źródła i proponowane kierunki badań

Streszczenie

Rozwój raportowania organizacji, w szczególności w odniesieniu do raportowania informacji niefinansowych, jest szeroko dyskutowany. Przyczyną takiego stanu rzeczy są: rosnąca krytyka tradycyjnego sprawozdania finansowego, zainteresowanie interesariuszy wszystkimi zasobami i dokonaniem jednostki oraz ewolucja podejścia do tworzenia przez nią wartości. Stosowane coraz częściej przez przedsiębiorstwa dodatkowe formy raportowania informacji niefinansowych, zwłaszcza raportowanie zintegrowane, skłaniają do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, w jakim kierunku zmierza sprawozdawczość organizacji i jaką rolę odegrają w niej informacje niefinansowe. W artykule przedstawiono definicję informacji niefinansowych oraz ich źródła, takie jak: raport społeczny, sprawozdanie z działalności i raport zintegrowany. Wskazano pożądane kierunki badań w obszarze niefinansowych ujawnień. W artykule wykorzystano wyniki studiów lite-

Bogusława Bek-Gaik, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów i Prawa, Katedra Rachunkowości Finansowej, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, e-mail: boguslawa.bekgaik@uek.krakow.pl

Joanna Krasodomska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Finansów i Prawa, Katedra Rachunkowości Finansowej, ul. Rakowicka 27, 31-510 Kraków, e-mail: joanna.krasodomska@uek.krakow.pl

ratury przedmiotu, wyniki wcześniejszych badań autorek, a także obserwacje praktyki gospodarczej w obszarze raportowania informacji niefinansowych.

Słowa kluczowe: ujawnienia niefinansowe, raportowanie organizacji, raportowanie niefinansowe, raportowanie zintegrowane, komentarz zarządu.

Klasyfikacja JEL: M41, M14.

1. Wprowadzenie

Koniec rewolucji przemysłowej rozpoczął nową erę – erę informacji. Informacje odgrywają istotną rolę we wszystkich dziedzinach życia: kulturze, polityce, gospodarce. Szczególne miejsce zajmują także w sferze funkcjonowania przedsiębiorstw, w przypadku których mogą przyjąć formę finansowych i niefinansowych ujawnień.

Podstawowym źródłem ujawnień finansowych jest sprawozdanie finansowe. Koniec XX w. to czas wzmożonej krytyki sprawozdania finansowego oraz rozwijającej się dyskusji nad kierunkami ewolucji sprawozdawczości jednostek gospodarczych. W powszechnym przekonaniu informacje ujawniane przez przedsiębiorstwa powinny służyć szerokiemu kręgowi podmiotów (interesariuszom). Z uwagi na mniej istotną w porównaniu z ubiegłymi dziesięcioleciem rolę zasobów materialnych w tworzeniu wartości jednostek gospodarczych informacje te powinny dotyczyć także niematerialnych czynników sukcesu przedsiębiorstw, jak również informować o wpływie na społeczeństwo i środowisko. Podejmowane przez jednostki gospodarcze próby sprostania tym wymogom skutkują wzrostem ilości informacji ujawnianych przez nie poza sprawozdaniem finansowym oraz wzrostem znaczenia informacji niefinansowych w procesie komunikacji z interesariuszami.

Nie ma jednej powszechnie przyjętej definicji informacji niefinansowych i ich klasyfikacji. Informacje niefinansowe są jednak od lat przywoływane w literaturze przedmiotu, co więcej, w związku z wprowadzeniem dyrektywy 2014/95/UE (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. ...) można przypuszczać, że liczba poświęconych im publikacji wzrośnie. Można również zakładać, że wraz z rozwojem praktyki przedsiębiorstw w zakresie ujawniania informacji niefinansowych staną się one coraz częstszym przedmiotem badań naukowych podejmowanych przez badaczy z zakresu finansów. Stąd w opinii autorek niniejszego artykułu problematyka informacji niefinansowych stanowi ciekawy i aktualny przedmiot naukowych dociekań.

Celem artykułu jest przedstawienie sposobów definiowania informacji niefinansowych oraz ich źródeł, takich jak: raport społeczny, sprawozdanie z działalności i raport zintegrowany. Podjęto także próbę wskazania pożądanych kierunków badań w obszarze niefinansowych ujawnień. Dotyczą one m.in. czyn-

ników kształtujących informacje niefinansowe, związku pomiędzy niefinansowymi informacjami a wynikami finansowymi przedsiębiorstwa, użyteczności informacji niefinansowych dla interesariuszy, w szczególności inwestorów i analityków finansowych, zewnętrznej weryfikacji informacji niefinansowych oraz roli rachunkowości zarządczej w procesie przygotowywania informacji niefinansowych.

W artykule wykorzystano wyniki studiów literatury przedmiotu, wyniki wcześniejszych badań autorek, a także obserwacje praktyki gospodarczej w obszarze raportowania informacji niefinansowych.

2. Informacje niefinansowe – próba definicji

Informacje niefinansowe to pojęcie, które można coraz częściej spotkać w literaturze z zakresu finansów i rachunkowości. Nie jest ono jednak czymś zupełnie nowym. Polscy autorzy, nawiązując do kwestii informacji niefinansowych w pracach opublikowanych po 2000 r., na ogół nie przedstawiają definicji informacji niefinansowych ani nie podają, co należałoby do nich zaliczyć (por. m.in. Sojak 2000, Kazirod 2002, Kabalski 2005, Marcinkowska 2006, Remisiewicz 2006, Gajewska-Jedwabny 2007, Świdarska 2007, Roszkowska 2008, Gmytrasiewicz 2009, Michalczuk 2009, Wrona 2009, Nowak 2010, Wasilewska 2010, Stępień 2010, Sobczyk 2012, Kędzierska-Bujak 2013, Mućko i Hońko 2013, Szadziewska 2013, Kwiecień 2013, Karmańska 2014, Walińska i in. 2015, Walińska, Bek-Gaik i Gad 2016).

S. Samelak (2013, s. 7–8) stwierdził, że informacje o charakterze niefinansowym są prezentowane w raporcie rocznym obok informacji finansowych i dotyczą m.in. ryzyka gospodarczego, wpływu działalności na środowisko przyrodnicze i kapitału intelektualnego. I. Sobańska (2007, s. 285) umiejscowiła informacje niefinansowe w ramach sprawozdania finansowego obok „tradycyjnych informacji finansowych” i wskazała, że mogą one mieć postać liczbową (np. liczba zatrudnionych), postać wielkości relatywnych (np. zysk na akcję) lub postać opisową (np. charakterystyka działalności w trakcie zaniechania). M. Marcinkowska (2000, s. 192) zaznaczyła, że „specyfika przedmiotu wymaga od rachunkowości przekazywania informacji zarówno finansowych (wyrażonych w jednostkach monetarnych), jak i niefinansowych (wyrażonych w jednostkach fizycznych)”.

Za tradycyjne informacje finansowe można uznać dane generowane w systemie rachunkowości i wyrażone na ogół w mierniku pieniężnym, zawarte w sprawozdaniu finansowym. Nie wszystkie istotne aspekty funkcjonowania przedsiębiorstwa są jednak możliwe do zmierzenia i wyrażenia w pieniądzu oraz ujęcia

w sprawozdawczości finansowej. Informacje te przybierają formę informacji niefinansowych, przy czym mogą być one rozpatrywane w szerszym lub węższym ujęciu.

Propozycję definicji informacji niefinansowych w szerokim ujęciu przedstawiła J. Krasodomska (2014, s. 28), według której pojęcie informacji niefinansowych „obejmuje wszelkie informacje (opisowe lub liczbowe, przy czym niekoniecznie wyrażone w mierniku pieniężnym) publikowane (obowiązkowo lub dobrowolnie) w ramach rocznego raportu przedsiębiorstwa, poza sprawozdaniem finansowym oraz opinią i raportem biegłego rewidenta”. Jest to podejście zgodne z proponowanym w raporcie Jenkinsa (*Jenkins Committee Report...* 1994) oraz prezentowane w pracach przez takich autorów, jak m.in. H. Gernon i G.K. Meek (2001), S.W.G. Robb, L.E. Single i M.T. Zarzeski (2001), K. Gazdar (2007), E. Cauvin, C. Decock-Good i P.-L. Besos (2006).

Wąskie podejście do definiowania informacji niefinansowych zyskało popularność w związku z dyrektywą 2014/95/UE. Ogranicza ono informacje niefinansowe do zagadnień powszechnie łączonych z koncepcją społecznej odpowiedzialności biznesu (*corporate social responsibility* – CSR). Podejście to jest zgodne z ujęciem Komisji Europejskiej, która stwierdziła, że „informacje niefinansowe powszechnie uznaje się za informacje dotyczące ochrony środowiska, ładu korporacyjnego i polityki społecznej. Zawierają się w tym informacje dotyczące różnorodności, gdyż skład organów spółki jest integralną częścią jej ładu korporacyjnego. Informacje te mogą zostać ujawnione w formie sprawozdania w ramach rocznego sprawozdania z działalności, oddzielnego oświadczenia o stosowaniu zasad ładu korporacyjnego, oddzielnego raportu, strony internetowej itp.” (Dokument roboczy służb komisji... 2013, s. 2). Zgodnie z wprowadzeniem do dyrektywy 2014/95/UE, „aby zwiększyć spójność i porównywalność informacji niefinansowych ujawnianych na terytorium Unii, niektóre duże jednostki powinny przygotowywać oświadczenie na temat informacji niefinansowych zawierające informacje dotyczące przynajmniej kwestii środowiskowych, społecznych i pracowniczych, poszanowania praw człowieka, przeciwdziałania korupcji i łapownictwu”. Jak zauważyła A. Kamela-Sowińska (2016, s. 19), „informacje niefinansowe mają pokazać, co dany podmiot postanowił dokonać w trzech obszarach: ekonomicznym, społecznym oraz środowiskowym, a następnie, czy cele te zostały osiągnięte”¹.

Informacje niefinansowe można odnaleźć w następujących dokumentach korporacyjnych: raporcie rocznym, a dokładnie w publikowanym w jego ramach sprawozdaniu z działalności, w raporcie społecznym oraz w raporcie zintegrowanym.

---

¹ Przy czym autorka traktuje te informacje jako element sprawozdania finansowego, na co wskazuje tytuł publikacji: *Sprawozdanie finansowe to także dane niefinansowe* (Kamela-Sowińska 2016).

3. Źródła informacji niefinansowych

3.1. Sprawozdanie z działalności w świetle zmian wprowadzonych dyrektywą 2014/95/UE

Ważnym źródłem informacji niefinansowych w ramach sprawozdawczości spółek jest sprawozdanie z działalności. Sprawozdanie to towarzyszy sprawozdaniom finansowym wybranych podmiotów i jest przedmiotem regulacji oraz wytycznych z zakresu rachunkowości. Istotne zmiany w zakresie zawartości informacyjnej sprawozdania z działalności wprowadziła dyrektywa 2014/95/UE. Znalazły one wyraz w nowelizacji ustawy o rachunkowości z grudnia 2016 r. Zarówno w dyrektywie, jak i w ustawie określono w zbieżny sposób, co powinno obejmować tzw. oświadczenie na temat informacji niefinansowych, oraz podano wytyczne dotyczące procesu jego opracowywania. O ile jednak dyrektywa wskazuje, że określone jednostki „ujmują w sprawozdaniu z działalności oświadczenie na temat informacji niefinansowych”, o tyle zgodnie z ustawą o zmianie ustawy o rachunkowości spółka „może nie sporządzać oświadczenia na temat informacji niefinansowych, jeżeli wraz ze sprawozdaniem z działalności sporządzi odrębnie sprawozdanie na temat informacji niefinansowych oraz zamieści je na swojej stronie internetowej” (Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. ..., art. 49b, ust. 1, pkt 9). Jak zaznaczono w ustawie, oświadczenie na temat informacji niefinansowych obejmuje co najmniej: zwięzły opis modelu biznesowego jednostki; kluczowe niefinansowe wskaźniki efektywności związane z jej działalnością; opis stosowanych przez nią strategii odnoszących się do zagadnień społecznych, pracowniczych, środowiska naturalnego, poszanowania praw człowieka oraz przeciwdziałania korupcji, a także opis rezultatów ich stosowania; opis procedur należytą staranności – jeżeli jednostka je stosuje w ramach ww. strategii, oraz opis istotnych rodzajów ryzyka związanych z jej działalnością, mogących wywierać niekorzystny wpływ na wspomniane wyżej kwestie.

Zainteresowanie sprawozdaniem zarządu jako źródłem istotnych informacji niefinansowych jest widoczne także w pracach podjętych przez działający przy Ministerstwie Finansów Komitet Standardów Rachunkowości. Poświęcił on bowiem temu zagadnieniu opublikowany w 2015 r. KSR nr 9 „Sprawozdanie z działalności”. W skali międzynarodowej wytyczne w zakresie sporządzania komentarza zarządu zostały ujęte w wydanym przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (International Accounting Standards Board – IASB) w 2012 r. Praktycznym stanowisku – komentarzu zarządu (*Practice Statement – Management Commentary*) (Krasodomska 2011). W dokumencie zaznaczono, że jest to „opisowy raport dotyczący sprawozdań finansowych, które zostały sporządzone zgodnie z MSSF. Komentarz zarządu dostarcza użytkownikom spr-

wozdań finansowych wyjaśnień dotyczących kwot prezentowanych w sprawozdaniach finansowych, w szczególności sytuacji finansowej jednostki, finansowych wyników działalności i przepływów pieniężnych. Dostarcza ponadto informacji o perspektywach jednostki oraz innych informacji nieprezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Komentarz zarządu jest także podstawą dla zrozumienia celów zarządu i strategii przyjętych do ich realizacji” (*Słownik terminów...* 2011). Należy podkreślić, że w powyższym fragmencie nie odwołano się bezpośrednio do informacji niefinansowych czy też dotyczących zagadnień społeczno-środowiskowych. Komentarz zarządu jest również przedmiotem krajowych regulacji z zakresu rachunkowości. Przykładowo w Wielkiej Brytanii funkcjonuje jako *Strategic Report*, a w Stanach Zjednoczonych jako *Management Discussion and Analysis* (Krasodomska 2014).

Warto dodać, że przez wiele lat sprawozdanie z działalności nie było przedmiotem zainteresowania polskich autorów zwartych publikacji z zakresu sprawozdawczości czy rachunkowości finansowej. Za przyczynę tego stanu rzeczy można uznać fakt, że sprawozdanie z działalności nie stanowi elementu sprawozdania finansowego jednostki, a jedynie mu towarzyszy, uzupełniając informacje w nim zawarte w przypadku wybranych podmiotów. Stąd pojawia się także stwierdzenie, że jest to raport z pogranicza rachunkowości (Mućko i Hońko 2013). Wydaje się jednak, że obecnie, szczególnie w kontekście wspomnianych wyżej zmian w regulacjach prawnych, sprawozdanie z działalności stanie się ważnym przedmiotem badań z zakresu sprawozdawczości spółek, zwłaszcza zawartych w nim niefinansowych ujawnień.

3.2. Raport społeczny

Jak wskazała A. Szadziwska (2014, s. 262), pierwsze ujawnienia informacji na temat społecznych aspektów prowadzenia biznesu pojawiły się pod koniec lat 50. i na początku lat 60., a ich dynamiczny rozwój nastąpił od lat 70. XX w. W końcu lat 80. i na początku lat 90. spółki w krajach anglosaskich coraz powszechniej publikowały osobne raporty poświęcone zagadnieniom społecznym i środowiskowym. Jak stwierdziła P. Roszkowska (2011, s. 77), „raportowanie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstwa (*corporate social responsibility reporting* lub *sustainability reporting*) to dobrowolna prezentacja informacji o niefinansowej działalności i wynikach – ekonomicznych, społecznych oraz dotyczących relacji ze środowiskiem – które miały miejsce w ustalonym okresie, zazwyczaj w ciągu roku obrotowego”. Innymi słowy, raport taki, wydawany w postaci publikacji lub umieszczany w witrynie internetowej, „przedstawia w sposób całościowy strategię firmy, jej politykę społeczną i wyniki w zakresie odpowiedzialności społecznej wobec kluczowych grup interesariuszy”.

Najszerzej stosowanymi wytycznymi w zakresie raportowania społecznego są standardy GRI (*Global Reporting Initiative*), tzw. *Sustainability Reporting Guidelines (Global Reporting Initiative... 2017)*. Sama organizacja powstała w 1997 r. w Stanach Zjednoczonych, a jej celem jest stworzenie ogólnych, globalnych ram raportowania ekonomicznych, społecznych i środowiskowych aspektów funkcjonowania organizacji. Ostatnia wersja wytycznych GRI – G4 – została opublikowana w 2013 r., a w 2016 r. przetłumaczono ją na język polski. Jak zauważyła E. Różańska (2015), do istotnych zalet tych wytycznych można zaliczyć sformułowanie podstawowych zasad niefinansowego raportowania oraz opracowanie zestawu wskaźników przystosowanych do specyfiki przedsiębiorstw działających w różnych sektorach gospodarki.

Warto zaznaczyć, że relacje pomiędzy rachunkowością a raportowaniem społecznym nie zostały jednoznacznie określone. O ile publikacja informacji niefinansowych w sprawozdaniu z działalności będąca wynikiem uregulowań zawartych w ustawie o rachunkowości w opinii autorek jednoznacznie wskazuje, że jest to problem mieszczący się w zakresie merytorycznym rachunkowości, o tyle kwestia raportów społecznych nie jest już tak jednoznaczna. Są one wykorzystywane jako materiał badawczy opracowań autorów zajmujących się problematyką rachunkowości. Ich dobrowolny i marketingowy charakter powoduje jednak, że według niektórych badaczy mogą być one traktowane jako wychodzące poza obszar rachunkowości. Wątpliwości te wyraziła A. Kamela-Sowińska (2009), tytułując jeden ze swoich artykułów: *Sprawozdawczość społeczna. Czy to jeszcze rachunkowość?*. Jeżeli jednak przyjęć za punkt odniesienia nie tyle miejsce publikacji informacji, co ich merytoryczną zawartość, należy stwierdzić, że informacje z zakresu CSR są coraz częstszym przedmiotem badań z obszaru finansów i rachunkowości. W Polsce przyczyniło się do tego przede wszystkim opublikowanie dyrektywy 2014/95/UE i nowelizacji ustawy o rachunkowości, jak również wydanie przez Komitet Standardów Rachunkowości KSR nr 9.

3.3. Raport zintegrowany

Kolejnym, stosunkowo nowym źródłem informacji niefinansowych jest raport zintegrowany. Zgodnie z ideą jego twórców ma on łączyć informacje finansowe i niefinansowe dotyczące jednostki gospodarczej w całość w jednym dokumencie, tworząc w ten sposób „holistyczny” obraz organizacji. Raport zintegrowany to zbiór informacji o tym, jak organizacja funkcjonuje, w jakim środowisku działa, jakie ma możliwości, jakimi zasobami dysponuje i jakie są jej dokonania.

Raportowanie zintegrowane ma przede wszystkim informować o zdolności organizacji do tworzenia i utrzymywania wartości w krótkim, średnim i długim okresie, a jednym z jego zasadniczych celów jest wprowadzenie zmian do proce-

sów sprawozdawczych organizacji uwzględniających wszystkie aspekty tworzenia wartości – zarówno finansowe, jak i niefinansowe. Instytucją zajmującą się raportowaniem zintegrowanym jest IIRC (International Integrated Reporting Council), która definiuje sprawozdawczość zintegrowaną jako „zwięzły komunikat na temat strategii przedsiębiorstwa, ładu korporacyjnego, osiągniętych efektów działalności gospodarczej oraz perspektyw rozwojowych, w kontekście środowiska zewnętrznego, które to elementy mają służyć kreowaniu wartości w krótkim, średnim i długim terminie” (*The International <IR> Framework... 2013*, s. 7).

W wydanej przez IIRC w 2013 r. Międzynarodowej strukturze ramowej sprawozdawczości zintegrowanej (*International Integrated Reporting Framework*) uporządkowano treść raportu zintegrowanego. Wskazano w niej siedem zasadniczych elementów raportu, które mają zapewnić prezentację unikalnego dla każdej organizacji procesu kreowania wartości. Są to: profil organizacji i środowiska zewnętrznego, ład korporacyjny, model biznesowy, szanse i zagrożenia, strategia i alokacja zasobów, dokonania, podsumowanie wyników (perspektywy na przyszłość) (*The International <IR> Framework... 2013*, s. 24). W dokumencie tym wskazano również trzy fundamentalne koncepcje, na których opiera się raportowanie zintegrowane: różnorodne kapitały (zasoby), jakie organizacja wykorzystuje w swojej działalności, model biznesowy realizowany przez daną organizację oraz kreowanie wartości w czasie. Podkreślono także, że sprawozdawczość zintegrowana ma się koncentrować na modelu biznesowym danej organizacji, jej zasobach i relacjach, z których korzysta i które kształtuje, nazywanych – jak już wcześniej wspomniano – kapitałami.

W literaturze przedmiotu zwraca się uwagę na fakt, że raportowanie zintegrowane jest logiczną konsekwencją rozwoju dwóch wątków (nurtów) sprawozdawczości korporacyjnej – sprawozdawczości rozwoju zrównoważonego i sprawozdawczości odpowiedzialności społecznej (Walińska, Bek-Gaik i Gad 2016). Zintegrowana sprawozdawczość łączy w sobie dwa wymienione wątki – istotne informacje finansowe i niefinansowe raportowane w odrębnych dokumentach – w spójną całość, a także pokazuje powiązania pomiędzy nimi i wyjaśnia, w jaki sposób poszczególne działania jednostki wpływają na jej zdolność do kreowania i utrzymywania wartości w krótkim, średnim i długim okresie, można je zatem nazwać sprawozdaniem z wartości.

Wyniki badań wskazują zarówno na pozytywne, jak i na negatywne aspekty wdrażania w praktyce raportowania zintegrowanego. Do głównych korzyści z nim związanych można zaliczyć: wysoki stopień transparentności, ujawnienie sposobu zarządzania wszystkimi rodzajami kapitału (finansowym, produkcyjnym, intelektualnym, ludzkim, relacji społecznych i naturalnym), zintegrowane podejście do biznesu, koncentrację na przeszłości i przyszłości powiązanej ze strategią, zwięzłość i istotność prezentowanych informacji (Bek-Gaik 2015, s. 486). Wśród

problemów związanych z raportowaniem zintegrowanym wymienia się natomiast: brak jednolitej formy raportów, trudność określenia wiarygodności prezentowanych danych, głównie o charakterze niefinansowym i perspektywnym, brak zestawu wskaźników do oceny efektów działalności organizacji preferowanych do ujawniania w sprawozdawczości zintegrowanej, co wpływa znacząco na nieporównywalność danych.

Podsumowując, warto zaznaczyć, że raportowanie zintegrowane nie jest równoznaczne z raportowaniem społecznym. Początki powstania tej koncepcji faktycznie miały związek ze społeczno-środowiskowymi aspektami działalności przedsiębiorstw, niemniej wydaje się, że w obecnej formie nie są one w niej już tak istotne. Analiza publikacji IIRC pozwala zauważyć odsunięcie na dalszy plan idei zrównoważonego rozwoju przyświecającej tej instytucji od momentu powstania oraz umiejscowienie w centrum rozważań problemu tworzenia wartości dla inwestorów. Jednocześnie można zauważyć pewne elementy wspólne pomiędzy raportowaniem zintegrowanym a nowymi wymogami sprawozdawczymi w zakresie sprawozdania z działalności. Są nimi model biznesowy, wykorzystanie kluczowych wskaźników efektywności oraz nawiązanie do ładu korporacyjnego.

4. Proponowane problemy i metody badawcze

Przed badaczami zajmującymi się problematyką finansów otwierają się nowe obszary i perspektywy badawcze. Ujawnianie informacji niefinansowych stało się bowiem faktem, a jednocześnie nowym i ciekawym przedmiotem badań, których wyniki mogą mieć istotne znaczenie praktyczne.

Przegląd literatury poświęconej informacjom niefinansowym oraz analiza publikacji takich autorów, jak X.B. Huang i L. Watson (2015), K. Grabiński (2017), M. Kędzior, D. Kędzior i M. Wójcik-Jurkiewicz (2017), H. Waniak-Michalak, M. Macuda i J. Krasodomska (2016), J. Krasodomska (2015), B. Bek-Gaik (2015, 2017b), B. Bek-Gaik i B. Rymkiewicz (2016), pozwoliły autorkom artykułu na zidentyfikowanie obszarów, w których pożądanym byłoby podjęcie badań empirycznych oraz stworzenie metod umożliwiających osiągnięcie założonych celów. Do tych obszarów należą: 1) czynniki kształtujące informacje niefinansowe, 2) związek pomiędzy niefinansowymi informacjami a wynikami finansowymi przedsiębiorstwa, 3) użyteczność informacji niefinansowych dla interesariuszy, w szczególności inwestorów i analityków finansowych, 4) zewnętrzna weryfikacja informacji niefinansowych, 5) rola rachunkowości zarządczej w procesie przygotowywania informacji niefinansowych.

Można wyróżnić wiele zewnętrznych i wewnętrznych czynników kształtujących zakres niefinansowych ujawnień oraz podzielić je na trzy grupy: czynniki

związane z wynikami finansowymi (np. rentowność czy dźwignia finansowa), kwestie dotyczące ładu korporacyjnego (np. liczba osób zasiadających we władzach spółki, liczba kobiet we władzach spółki, liczba spotkań organów spółki w ciągu roku) oraz cechy charakterystyczne spółki ujawniającej informacje (np. wielkość, branża, internacjonalizacja, reputacja). Wyniki przeprowadzonych dotychczas badań sugerują, że z wyżej wymienionych czynników największy wpływ na zakres ujawnień ma wielkość spółki oraz branża, w której działa. Zgodnie z oczekiwaniami branże wywierające istotny negatywny wpływ na środowisko i lokalne społeczeństwo przywiązują większą wagę do zakresu i jakości prezentowanych informacji. Branżą, względem której stawia się także szczególne wymagania, jeżeli chodzi o zakres niefinansowych ujawnień, jest sektor bankowy.

Dla szerszego publikowania informacji niefinansowych przez spółki szczególnie cenne byłoby stwierdzenie występowania pozytywnej zależności pomiędzy zakresem i jakością dokonywanych ujawnień a osiąganymi wynikami finansowymi. Mimo podejmowania tej problematyki w pracach badawczych i stwierdzenia występowania pewnej zależności pomiędzy informacjami z zakresu CSR a wynikami finansowymi nie udało się do tej pory jednoznacznie ustalić kierunku tej zależności. Wciąż otwarte jest bowiem pytanie, czy spółki prosperują dobrze, bo prezentują informacje niefinansowe, czy też prezentacja informacji z zakresu CSR jest czymś, co dobrze prosperujące spółki robią.

Istotnym i aktualnym problemem pozostaje użyteczność informacji niefinansowych dla odbiorców informacji generowanych przez spółki. Z jednej strony coraz częściej zwraca się uwagę na fakt „przeładowania informacjami”, z drugiej zaś wskazuje, że są one wciąż niewystarczające do właściwej oceny dokonań jednostki. Kluczowe w tym względzie jest uzyskanie opinii najważniejszych interesariuszy spółek – inwestorów i analityków finansowych – ale także pozostałych interesariuszy.

Informacje finansowe są poddawane niezależnej zewnętrznej weryfikacji przez biegłych rewidentów z wykorzystaniem powszechnie akceptowanych i stosowanych standardów rewizji finansowej. W przypadku informacji niefinansowych jest to również wskazane, choć stanowi istotne wyzwanie ze względu na ich specyfikę. Jak do tej pory nie opracowano propozycji standardu rewizji w tym zakresie. Badania naukowe mogłyby zostać w związku z tym ukierunkowane na zbadanie możliwości oraz warunków opracowania i wdrożenia standardów lub wytycznych w zakresie rewizji informacji niefinansowych.

Kolejnym istotnym zagadnieniem jest brak bazy informacyjnej dla potrzeb raportowania informacji niefinansowych w ramach zintegrowanej sprawozdawczości. W Międzynarodowej strukturze ramowej sprawozdawczości zintegrowanej nie zaproponowano żadnych instrumentów ani narzędzi, które mogłyby lub powinny być wykorzystywane w sprawozdawczości zintegrowanej – w ogóle nie

wspomina się o bazie informacyjnej dla raportowania zintegrowanego. Wydaje się, że wymagania stawiane przez sprawozdawczość niefinansową może wypełniać w sensie informacyjnym rachunkowość zarządcza, zarówno operacyjna, jak i strategiczna, a jej liczne narzędzia mogą stanowić solidne wsparcie w ujawnianiu informacji niefinansowych i w przygotowywaniu raportu zintegrowanego (Bek-Gaik 2017a).

W powyżej zarysowanych obszarach badawczych dla ustalenia zakresu i oceny jakości dokonywanych ujawnień mogłyby znaleźć zastosowanie takie metody badawcze, jak analiza treści (*content analysis*) (zarówno raportów rocznych, społecznych, zintegrowanych, jak i raportów analityków finansowych) oraz związany z nią indeks ujawnień (*disclosure index*). Dla ustalenia użyteczności ujawnianych informacji można przeprowadzić wywiady i badania ankietowe. Wymienione metody są powszechnie stosowane w pracach badawczych poświęconych ujawnieniom i analizującym problem z perspektywy twórców informacji, jak i ich użytkowników. Innymi metodami, które również mogłyby znaleźć zastosowanie, są analiza przypadku i eksperyment.

5. Podsumowanie

Ze względu na zmiany zachodzące w otoczeniu przedsiębiorstw obok tradycyjnie ujawnianych przez nie informacji finansowych coraz większe znaczenie mają informacje niefinansowe. Są one publikowane w ramach rocznego raportu przedsiębiorstwa w sprawozdaniu z działalności, w raportach społecznych i w raportach zintegrowanych. W ostatnim czasie szczególnie ważnymi w tej kwestii wydarzeniami były powstanie koncepcji zintegrowanego raportowania w 2010 r. oraz opracowanie dyrektywy w sprawie ujawniania informacji niefinansowych w 2014 r.

Raportowanie zintegrowane ma krótką historię, stąd próba jego oceny jest trudna. W Międzynarodowej strukturze ramowej sprawozdawczości zintegrowanej proponuje się, aby raport zintegrowany był jednym dokumentem, który obejmuje i łączy istotne informacje finansowe i niefinansowe prezentowane przez spółki w różnych sprawozdaniach. Wyniki badań pozwalają jednak stwierdzić, że w praktyce wielu przedsiębiorstw raport zintegrowany stał się dodatkowym, publikowanym przez nie raportem, zawierającym wybrane ujawnienia finansowe i niefinansowe. Pojawia się coraz więcej pytań o przyszłość raportu zintegrowanego i zasadność jego powstania. Często podkreśla się, że zbyt duży natfok informacji w raportowaniu zintegrowanym powoduje trudności związane z identyfikacją informacji istotnych dla interesariuszy.

Wprowadzone na mocy dyrektywy 2014/95/UE zmiany można uznać za najważniejszą unijną inicjatywę ustawodawczą w obszarze ujawniania informacji niefinansowych, która będzie miała znaczący wpływ na sposób ich raportowania przez wiele jednostek. Korzyści płynące z wprowadzenia w życie ustaleń dyrektywy wydają się możliwe do osiągnięcia, a należą do nich przede wszystkim: zwiększona przejrzystość spółek, poprawa reputacji, wzrost konkurencyjności w skali globalnej, wzrost zaufania i ogólnej atrakcyjności dla klientów i inwestorów.

Niektóre spółki działające w Polsce sporządzają raporty zintegrowane i raporty społeczne, prezentują także informacje niefinansowe w sprawozdaniach z działalności. Ustalenia dyrektywy 2014/95/UE dotyczą sprawozdania z działalności, a IIRC wskazuje go jako dokument korporacyjny, w którym wprowadzenie odpowiednich, zgodnych z Międzynarodową strukturą ramową sprawozdawczości zintegrowanej zmian może stanowić załączek zintegrowanego raportowania. Z tego względu należy oczekiwać, że znaczenie sprawozdania z działalności jako narzędzia komunikacji z interesariuszami i przedmiotu badań naukowych z pewnością wzrośnie.

Warto zaznaczyć, że dyskusja dotycząca przyszłości ujawniania informacji niefinansowych trwa już od kilku lat i wciąż nie wypracowano jednolitego stanowiska w tej kwestii. Mimo pewnych widocznych korzyści płynących z ujawniania informacji niefinansowych procesowi temu towarzyszą także pewne kontrowersje. Dotyczą one głównie użyteczności i wiarygodności informacji niefinansowych, formy ich ujawniania oraz powiązania z wynikami finansowymi. Podkreślić należy również to, że informacje niefinansowe dotyczą bardzo zróżnicowanych zagadnień i są niejednokrotnie przedstawiane w sposób niezrozumiały dla użytkowników. Zlikwidowanie chaosu informacyjnego, jaki pojawił się w związku z coraz powszechniejszym dokonywaniem niefinansowych ujawnień, jest jednym z kluczowych czynników determinującym ich użyteczność. Kolejnym istotnym problemem jest wypracowanie jednolitej formy ujawniania informacji niefinansowych. Pojawiające się nowe formy sprawozdawcze niejednokrotnie powielają informacje, które są prezentowane w innych źródłach i nie przyczyniają się do zwiększenia przejrzystości i użyteczności generowanych przez spółki informacji. Przyszłość raportowania informacji niefinansowych zależeć będzie od zapotrzebowania na nie interesariuszy, jak również od podejścia zarządów firm do ich ujawniania i od zaakceptowania jednolitej formy ich prezentacji. Pomocne w tej kwestii będą wyniki badań pozwalające ustalić czynniki kształtujące ujawnienia niefinansowe, związek pomiędzy niefinansowymi ujawnieniami a wynikami finansowymi przedsiębiorstwa oraz użyteczność ujawnień niefinansowych dla interesariuszy. Istotne będzie również wskazanie możliwości efektywnej zewnętrznej weryfikacji informacji niefinansowych oraz roli rachunkowości zarządczej w procesie ich przygotowywania.

Literatura

- Bek-Gaik B. (2015), *Sprawozdawczość zintegrowana – wybrane problemy*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 77.
- Bek-Gaik B. (2017a), *Rachunkowość zarządcza w procesie pomiaru i komunikowaniu wyników działalności (w:) Controlling kosztów i rachunkowość zarządcza*, red. G.K. Świderska, wyd. 2 zm., Difin, MAC Consulting, Warszawa.
- Bek-Gaik B. (2017b), *Sprawozdawczość zintegrowana – przegląd badań*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, vol. 92, nr 148.
- Bek-Gaik B., Rymkiewicz B. (2016), *Tendencje rozwoju sprawozdawczości zintegrowanej w praktyce polskich spółek giełdowych*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 1(79).
- Cauvin E., Decock-Good C., Besos P.-L. (2006), *Characteristics of the Performance Measures in External Reporting: Non-financial Information Used by French Companies in Their Communication (w:) Performance Measurement and Management Control: Improving Organizations and Society*, red. M.J. Epstein, J.-F. Manzoni, Studies in Managerial and Financial Accounting, vol. 16, JAI Press, Amsterdam.
- Dokument roboczy służb komisji. Streszczenie oceny skutków towarzyszące dokumentowi Wniosek dotyczący Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę Rady 78/660/EWG i 83/349/EWG w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże spółki oraz grupy, SWD(2013) 128 final, Strasburg.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/95/UE z dnia 22 października 2014 r. zmieniająca dyrektywę 2013/34/UE w odniesieniu do ujawniania informacji niefinansowych i informacji dotyczących różnorodności przez niektóre duże spółki oraz grupy, Dz. Urz. UE, L 330/1.
- Gajewska-Jedwabny A. (2007), *Relacje inwestorskie i raportowanie wartości (w:) Wycena i zarządzanie wartościami firmy*, red. A. Szablewski, R. Tuzimek, Poltext, Warszawa.
- Gazdar K. (2007), *Reporting Nonfinancials*, John Wiley & Sons Ltd, London.
- Gernon H., Meek G.K. (2001), *Accounting: An International Perspective*, McGraw-Hill, Singapore.
- Global Reporting Initiative. What Is the Global Reporting Initiative? Measuring Economic, Environmental, and Social Performance* (2017), Deloitte, <http://www2.deloitte.com/global/en/pages/about-deloitte/articles/global-reporting-initiative.html> (data dostępu: 1.08.2017).
- Gmytrasiewicz M. (2009), *Wybrane problemy teoretyczne współczesnej rachunkowości (w:) Problemy współczesnej rachunkowości*, praca zbiorowa, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa.
- Grabiński K. (2017), *Raportowanie społecznej odpowiedzialności biznesu a kształtowanie wyniku finansowego w świetle zagranicznych badań empirycznych (w:) Społeczna odpowiedzialność biznesu w rachunkowości. Teoria i praktyka*, red. J. Krasodomska, Difin, Warszawa.
- Huang X.B., Watson L. (2015), *Corporate Social Responsibility Research in Accounting*, „Journal of Accounting Literature”, vol. 34, <https://doi.org/10.1016/j.acclit.2015.03.001>.

- The International <IR> Framework* (2013), IIRC, <http://www.theiirc.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf> (data dostępu: 20.11.2015).
- Jenkins Committee Report: Improving Business Reporting – A Customer Focus* (1994), AICPA, <http://www.aicpa.org/interestareas/frc/accountingfinancialreporting/enhanced-businessreporting/pages/jenkinscommittee.aspx> (data dostępu: 20.04.2013).
- Kabalski P. (2005), *Nadrzędne zasady przygotowania i prezentacji sprawozdań finansowych*, „Przegląd Podatkowy”, nr 1.
- Kamela-Sowińska A. (2009), *Sprawozdawczość społeczna. Czy to jeszcze rachunkowość?* (w:) *Problemy współczesnej rachunkowości*, praca zbiorowa, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa.
- Kamela-Sowińska A. (2016), *Sprawozdanie finansowe to także dane niefinansowe*, „Rachunkowość”, nr 2.
- Karmańska A. (2014), *The Imperative of Sustainable Growth and Reporting Integration: Three Eras in the Corporate Reporting Development*, „Copernican Journal of Finance & Accounting”, vol. 3, nr 1, <https://doi.org/10.12775/CJFA.2014.006>.
- Kazirod A. (2002), *Rola rewizji sprawozdań finansowych*, „Nasz Rynek Kapitałowy”, nr 2.
- Kędzierska-Bujak I. (2013), *Rola informacji dostarczanych przez rachunkowość w systemach motywacyjnych – wybrane zagadnienia* (w:) *Nauka o rachunkowości na progu gospodarki opartej na wiedzy*, red. A. Karmańska, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa.
- Kędzior M., Kędzior D., Wójcik-Jurkiewicz M. (2017), *Wyniki finansowe, ryzyko i koszt kapitału a społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw – przegląd wyników badań* (w:) *Społeczna odpowiedzialność biznesu w rachunkowości. Teoria i praktyka*, red. J. Krasodomska, Difin, Warszawa.
- Krasodomska J. (2011), *Komentarz zarządu w świetle wytycznych Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 61, nr 117.
- Krasodomska J. (2014), *Informacje niefinansowe w sprawozdawczości spółek*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Seria specjalna: Monografie, nr 232, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Krasodomska J. (2015), *Sprawozdawczość zintegrowana jako nowy obszar badań naukowych w rachunkowości*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 82, nr 138.
- Kwiecień M. (2013), *Sprawozdanie z odpowiedzialności społecznej a ryzyko działalności gospodarczej* (w:) *Sprawozdawczość i rewizja finansowa. Problemy kwantyfikacji ryzyka gospodarczego*, red. B. Micherda, M. Andrzejewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Marcinkowska M. (2000), *Kształtowanie wartości firmy*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Marcinkowska M. (2006), *Ewolucja raportu: jak zaprezentować wartość przedsiębiorstwa – czyli o nowych tendencjach w sprawozdawczości biznesowej (cz. I)*, „Nasz Rynek Kapitałowy”, nr 4.
- Michalczuk G. (2009), *Komunikowanie na temat kapitału intelektualnego wyzwaniem dla polityki informacyjnej spółek*, „Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego”, nr 1.
- Mućko P., Hońko S. (2013), „*Sprawozdanie z działalności*” – raport z pogranicza rachunkowości, „Rachunkowość”, nr 10.

- Nowak W.A. (2010), *Teoria sprawozdawczości finansowej*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Remisiewicz M. (2006), *Nowe technologie w relacjach inwestorskich (w:) Metody wyceny spółki. Perspektywa klienta i inwestora*, red. M. Panfil, A. Szablewski, Poltext, Warszawa.
- Robb S.W.G., Single L.E., Zarzeski M.T. (2001), *Nonfinancial Disclosures across Anglo-American Countries*, „Journal of International Accounting, Auditing and Taxation”, vol. 10, nr 1, [https://doi.org/10.1016/s1061-9518\(01\)00036-2](https://doi.org/10.1016/s1061-9518(01)00036-2).
- Roszkowska P. (2008), *Wiarygodność raportów społecznej odpowiedzialności biznesu w kontekście relacji inwestorskich*, „e-Finanse”, nr 4.
- Roszkowska P. (2011), *Rewolucja w raportowaniu biznesowym. Interesariusze, konkurencyjność, społeczna odpowiedzialność*, Difin, Warszawa.
- Różańska E. (2015), *Integracja standardów raportowania społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, vol. 3, nr 1.
- Samelak J. (2013), *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa społecznie odpowiedzialnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Słownik terminów. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej* (2011), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Sobańska I. (2007), *Nowa orientacja systemu rachunkowości w praktyce polskiej w kontekście wdrażania MSR/MSSF (w:) Rachunkowość wczoraj, dziś, jutro*, red. T. Cebrowska, A. Kowalik, R. Stepień, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Sobczyk M. (2012), *Zintegrowane raportowanie – nowy model raportowania biznesowego*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, t. 13, nr 1.
- Sojak S. (2000), *Ceny transferowe w przedsiębiorstwach wielonarodowych*, Oficyna Wydawnicza Wizja, Warszawa.
- Stepień M. (2010), *Interakcja gospodarki i środowiska w rachunkowości jednostki gospodarczej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, nr 816.
- Szadziewska A. (2013), *Rola rachunkowości w pomiarze efektywności działań CSR*, „Zarządzanie i Finanse”, nr 4/4.
- Szadziewska A. (2014), *Prezentowanie informacji na temat społecznej odpowiedzialności w sprawozdawczości zewnętrznej przedsiębiorstw*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 329.
- Świdarska G.K. (2007), *W poszukiwaniu optymalnego raportu*, „Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie”, nr 1.
- Towards Integrated Reporting – Communicating Value in the 21st Century* (2011), IIRC, http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2011/09/IR-Discussion-Paper-2011_spreads.pdf (data dostępu: 20.12.2014).
- Ustawa z dnia 15 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o rachunkowości, Dz.U. 2017, poz. 61.
- Walińska E., Bek-Gaik B., Gad J. (2016), *Sprawozdawczość finansowa i niefinansowa przedsiębiorstwa – w kierunku integracji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Walińska E., Bek-Gaik B., Gad J., Rymkiewicz B. (2015), *Sprawozdawczość przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z otoczeniem, Wymiar finansowy i niefinansowy*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Waniak-Michalak H., Macuda M. Krasodomska J. (2016), *Corporate Social Responsibility and Accounting in Poland: A Literature Review*, „Accounting and Management Information Systems”, vol. 15, nr 2.

- Wasilewska E. (2010), *Raportowanie społeczne przedsiębiorstw: koncepcja i rola międzynarodowych standardów raportowania*, „Master of Business Administration”, vol. 18, nr 4.
- Wrona S. (2009), *Sprawozdawczość biznesowa jako narzędzie komunikacji z inwestorami*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Usług”, nr 42.

Non-financial Disclosures as Contemporary Corporate Reporting – Definition, Sources and Proposed Research Directions

(Abstract)

There is ever more debate surrounding the development of corporate reporting, in particular as regards non-financial disclosures. Three factors are responsible for that debate: rising criticism of traditional financial statements, growing stakeholder interest in all company resources and overall performance, as well as an evolution of the approach to corporate value creation. Additional forms of non-financial reporting, which are more and more common among companies, and integrated reporting in particular, prompt the need to determine the direction for corporate reporting and the role non-financial information is to play in its transformation. This paper presents a definition of non-financial disclosures, as well as their main sources, such as corporate social responsibility reporting, management commentary and integrated reporting. It indicates useful directions research in the area of non-financial reporting could take. The paper is based on a literature review, and also includes the results of the authors' earlier studies, as well as observations on economic practices in the area of non-financial reporting.

Keywords: non-financial disclosures, corporate reporting, non-financial reporting, integrated reporting, management commentary.